

Sammanställning av lärarenkät för *Små och stora språk*, kursprov i svenska 3 och svenska som andraspråk 3, vt 2016

Kursprovet i svenska 3 och svenska och andraspråk 3 vårterminen 2016 hade titeln *Små och stora språk*. I anslutning till kursprovet har 338 lärare besvarat en enkät om provets genomförande samt innehåll och utformning. Av dessa undervisar 269 lärare (80 %) i svenska 3, medan 29 lärare (9 %) undervisar i svenska som andraspråk 3 och 42 (12 %) i båda ämnena. De tre mest representerade programmen som lärarna svarat att de undervisar på är Samhälls- (30 %), Naturvetar- (20 %) och Ekonomiprogrammen (19 %). Därtill har 1227 elevlösningar skickats in till provgruppen.

Alla deltagande lärare svarade inte på alla frågor i enkäten men i den här sammanställningen är procenten ändå uträknad på det totala antalet deltagande lärare, vilket förklarar varför totalsumman inte alltid blir 100 procent.

Allmänt

En stor majoritet av lärarna, 92 %, har svarat att de tycker att provet i sin helhet var *bra* eller *ganska bra*, medan 7 % har svarat att provet var *ganska dåligt* eller *dåligt*. Det är delade åsikter om provets tema bland lärarna som svarat på enkäten. Många menar att det var ointressant och inte engagerade deras elever, medan vissa anser att det var ett aktuellt och nyttigt tema. Andra har synpunkter på svårighetsgraden på texterna i texthäftet, som vissa anser vara för hög och vissa anser vara för låg.

Utskicket av bedömningsanvisningarna senarelades för det här provet. De flesta lärare, 74 %, tycker att det fungerade *bra* eller *ganska bra* att häftet Bedömningsanvisningar fanns tillgängligt först efter genomförandet av delprov A. 25 % har svarat att senareläggningen fungerade *ganska dåligt* eller *dåligt*. Några lärare skriver att de hade velat komma igång med rättningen snabbt och att senareläggningen blev ett stressmoment som störde deras planering. Skolverket har redan beslutat att till kommande prov återgå till de tidigare rutinerna med utskick i två omgångar.

Provets gröna häfte

Reaktionerna på lärarinformationen är mycket positiva. 75 % uppger att lärarinformationen fungerat *bra* och 23 % att den fungerat *ganska bra* som stöd för provets genomförande. Många lärare menar att informationen i häftet var tydlig. Vissa lärare är kritiska mot att materialet för delprov B delats upp på det gröna och röda häftet, och önskar en återgång till tidigare upplägg.

Delprov A: Skriftlig framställning

Enkätsvaren visar att nästan alla lärare, 97 %, tycker att delprov A *fyller* eller *i huvudsak fyller* sitt syfte att pröva elevens förmåga att läsa text och därefter skriva text "av vetenskaplig karaktär". En del lärare har dock synpunkter på genren PM, som de menar är otydlig och ovanlig i förhållande till syftet att skriva en vetenskaplig text. Det påpekas till exempel att studenter på högskolor och universitet har längre tid till förfogande och möjlighet till bearbetning när de skriver vetenskapliga texter.

Eftersom en förhållandevis stor andel elever tidigare fått F på delprov A ställdes i år en fråga om vilken som var den vanligaste orsaken till att elevlösningar fick betyget F. Många lärare svarar att bristande källhantering, källhänvisning och referatteknik i elevernas PM är vad som har lett till betyget F. En del nämner också att eleverna inte följt instruktionerna eller att eleverna har gjort någon slags miss med frågeställningen i uppgifterna. Bristfälligt språk är en annan relativt vanligt förekommande anledning till betyget F.

En nyhet för det aktuella kursprovet var att förberedelserna förändrats, bland annat så att ytterligare en introduktionslektion tillkommit. På fråga 6 i enkäten svarar hela 89 % av lärarna att förberedelserna med två introduktionslektioner, där den andra fokuserade på texthäftet, fungerade övervägande positivt för dem. Bara 9 % av lärarna svarar att det fungerade *ganska dåligt* eller *dåligt*. I kommentarerna är det många som påpekar att det hade behövts ännu mer förberedelsetid eller att de personligen ägnar mer tid åt textanalys innan proven och på så sätt förbereder eleverna implicit.

Datoranvändning

Av svaren framgår att merparten av eleverna skrev delprov A på dator, vilket syns i tabell 1.

Tabell 1. *Har dina elever skrivit delprov A på dator eller för hand?*

	Alla på dator	De flesta på dator	Alla för hand	De flesta för hand
Antal lärare (%)	55,9 %	20,4 %	11,2 %	12,1 %

Svårighetsgraden

I provmaterialet ingår ett texthäfte som ska användas av eleverna. Av lärarna anser 92 % att textmaterialets svårighetsgrad är rimlig i förhållande till ämnesplanen. Bland de 7 % som inte anser att delprovet är rimligt menar flertalet att delprovet var för svårt. I kommentarerna tar en del lärare upp att texterna i häftet var populärvetenskapliga, vilket de menar försvårar för eleverna som ombeds skriva en vetenskaplig text. Med avseende på delprovets svårighetsgrad vad gäller uppgifternas karaktär och utformning ser förhållandet likartat ut: hela 94 % av lärarna anser att delprovet ur dessa perspektiv överensstämmer med ämnesplanen. Bland de 5 % som inte anser att delprovet överensstämmer med ämnesplanen, anser merparten att uppgifterna ställer högre krav ämnesplanen. Några lärare framför synpunkten att genretypen inte lämpar sig för ett sådant här provtillfälle och menar att kraven på källhanteringen därför är för strikta.

Eleverna fick i delprov A välja mellan tre olika uppgifter att lösa. Majoriteten av lärarna, 85 %, anser att dessa uppgifter var av likartad svårighetsgrad och karaktär. De som anser att uppgifterna varierade i svårighetsgrad anser oftast att uppgift 1 var lättare än de andra och ibland att eleverna verkade tycka att uppgift 2 var svårare.

Bedömningsunderlaget

Bedömningsunderlaget till delprov A bestod av olika hjälpmedel. Dessa var bedömningsmatriser, kommentarer till bedömningsmatriser samt bedömda elevlösningar. På frågan om bedömningsmatrisernas nivåer motsvarar kunskapskravens nivåer svarar 92 % av lärarna att de gör det. Av de lärare som inte anser att det finns en överensstämmelse tycker två tredjedelar att bedömningsmatrisernas nivåer är högre än kunskapskraven. Nästan alla lärare, 92 %, tycker dessutom att bedömningsnivån i de bedömda elevlösningarna motsvarar bedömningsmatrisernas nivå. Av de lärare som inte håller med anser hälften att bedömningen av elevlösningarna är strängare än matrisernas och hälften att de är mildare. I tabell 2 redovisas hur lärarna anser att de tre olika hjälpmedlen har fungerat:

Tabell 2. Hur fungerade bedömningsunderlaget vid bedömning av elevlösningarna?

	Bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Dåligt
Bedömningsmatriser	78,8 %	20,5 %	0,3 %	0,3 %
Kommentarer till bedömningsmatriser	67,2 %	28,5 %	2,1 %	0,6 %
Bedömda elevlösningar	55,1 %	35,8 %	6,2 %	0,9 %

En stor majoritet, 95 % av lärarna, har svarat att kopieringsunderlaget till delprov A fungerade *bra* eller *ganska bra* som stöd för eleverna.

Enkätsvaren visar att för majoriteten av lärarna spelar delprov A en *ganska stor* roll i betygssättningen av eleverna. I tabell 3 nedan redovisas i detalj hur lärarna har besvarat denna fråga.

Tabell 3. I vilken utsträckning fungerar delprov A som stöd för att betygätta dina elever utifrån de kunskapskrav som delprovet speglar?

	Stor	Ganska stor	Ganska liten	Liten/Ingen alls
Antal lärare (%)	25,4 %	60,9 %	12,4 %	0 %

Andra synpunkter

På den sista frågan om delprov A svarar lärarna på om de har några andra synpunkter på delprovet. Det mest framträdande här är den stora variationen av åsikter om provets tema. De som tycker om temat menar att det är nyttigt och att det finns många elever som har personliga erfarenheter av minoritetsspråk. De som skriver att temat inte var bra påpekar att ämnet tas upp i kursen svenska 2 och därför blir repetitivt eller är för smalt. En del lärare skriver att de nationella proven borde rättas centralt och digitaliseras, då det skulle förebygga fusk och underlätta arbetsprocessen.

Ett arbete med digitalisering av samtliga nationella prov har inletts av Skolverket och kommer inom kort att provas i mindre skala. Enligt ett utredningsförslag ska även rutiner för extern bedömning ska utprövas, men i dagsläget finns det inte något förslag på central rättning.

Delprov B: Muntlig framställning

Syftet med delprovet är att pröva elevens förmåga att argumentera muntligt på det sätt som beskrivs i ämnesplanen. Detta syfte anser 97 % av lärarna att delprovet *fyller* eller *i huvudsak fyller*. I tabell 4 redovisas svaren utförligt.

Tabell 4. Delprov B syftar till att pröva elevens förmåga till argumenterande muntlig framställning på det sätt som beskrivs i ämnesplanen. Tycker du att delprovet fyller det syftet?

	Ja	Ja, i huvudsak	Nej, inte tillräckligt	Nej
Antal lärare (%)	75,1 %	21,9 %	1,8 %	0 %

Svårighetsgraden

Den stora majoriteten av lärarna, 96 %, upplever att delprovets svårighetsgrad motsvarar ämnesplanen vad gäller uppgiftens karaktär och utformning. Av det fåtal lärare som inte håller med om detta är den vanligaste uppfattningen att delprovet ställer lägre krav än ämnesplanen. Några lärare föreslår att presentationstekniska hjälpmedel borde vara ett krav för godkänt betyg på provet då det står med i kursplanen.

Eleverna

På frågan om i vilken utsträckning som lärarna tror att eleverna hade stöd av förberedelserna och genomförandet av delprov A när de skulle arbeta med delprov B svarar majoriteten, 89 %, i *stor* eller *ganska stor* utsträckning. 10 % av lärarna svarade att eleverna hade *ganska liten* nytta av förberedelserna och genomförandet av delprov A vid arbetet med delprov B. Instruktionen till delprov B anses av de allra flesta lärare vara god: 97 % har uppgett att instruktionen fungerat *bra* eller *ganska bra* som stöd för eleverna. Några lärare skriver dock att en del elever hade svårt att välja ämne till sitt anförande.

93 % av lärarna tror att eleverna hade nytta av ämnesförslagen. Elevformuläret får också ett positivt omdöme av 75 % av lärarna. Dock svarar 22 % att det fungerade *ganska dåligt* och 2 % att det fungerade *dåligt*. Angående texthäftet anser de flesta lärare, 81 %, att eleverna hade *stor* eller *ganska stor* nytta av det inför delprov B. Däremot anser 19 % av lärarna att eleverna bara hade *ganska liten*, *liten* eller *ingen nytta alls* av texthäftet i delprov B. Vissa lärare skriver i kommentarerna att en del elever använde sig av källor i texthäftet till det muntliga framförandet.

Bedömningsunderlaget

Vid bedömningen av delprovet finns bedömningsmatriser och kommentarer till bedömningsmatriser som hjälp till lärarna. Dessutom finns betygsatta elevanföranden på Skolverkets bedömningsportal. När det kommer till huruvida bedömningsmatrisernas nivåer motsvarar kunskapskravens nivåer menar 96 % av lärarna att matriserna motsvarar kunskapskraven, och bland övriga menar de flesta att bedömningsmatrisernas nivåer är lägre än kunskapskravens. Några lärare efterfrågar större överensstämmelse mellan betygsmatriserna för det nationella provet och betygsmatriserna i kursplanen.

Vidare anser 59 % av lärarna att bedömningsnivån i de betygsatta anförandena på Skolverkets bedömningsportal motsvarar matrisernas nivåer och 11 % att de inte gör det. Av de som tycker att de inte gör det anser alla lärare utom en att nivåerna på bedömningen av de betygsatta anförandena är

mildare än matrisernas nivåer. 28 % av lärarna svarar att de inte vet. Här efterfrågar några lärare nyare exempel och även kommentarer till exemplen. I tabell 5 redovisas hur stor nytta lärarna anser sig ha haft av de tre olika hjälpmedlen.

Tabell 5. Hur fungerade bedömningsunderlaget vid bedömningen av elevlösningarna?

	Bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Dåligt	Vet ej
Bedömningsmatriser	73,1 %	25,7 %	0,9 %	0 %	/
Kommentarer till bedömningsmatriser	63 %	34 %	1,5 %	0,3 %	/
Betygsatta anföranden	22,5 %	32,2 %	7,1 %	2,1 %	35,5 %

Precis som för delprov A visar enkätsvaren att delprov B spelar relativt stor roll som stöd för många lärares betygsättning av sina elever. Av lärarna uppger 89 % att delprovet i *stor* eller *ganska stor* utsträckning fungerar som stöd vid betygssättning av elevernas muntliga förmåga, medan 10 % anser att delprovet i *ganska liten* utsträckning fungerade som stöd. Andelen lärare som angett att delprovet i *stor* utsträckning är ett stöd vid betygssättningen är lite större i delprov B än i delprov A: 29 % i delprov B jämfört med 25 % i delprov A. Andelen lärare som uppger att delprovet i *ganska liten* utsträckning är ett stöd vid betygssättningen är mindre i delprov B (10 %) än i delprov A (12 %). Många lärare kommenterar här att det muntliga framförandet för nationella proven bara är ett av flertalet som eleverna gör under läsåret och som fungerar som underlag vid betygssättningen.

Tabell 6. I vilken utsträckning fungerar delprov B som stöd för att betygsätta dina elever utifrån de kunskapskrav som delprovet speglar?

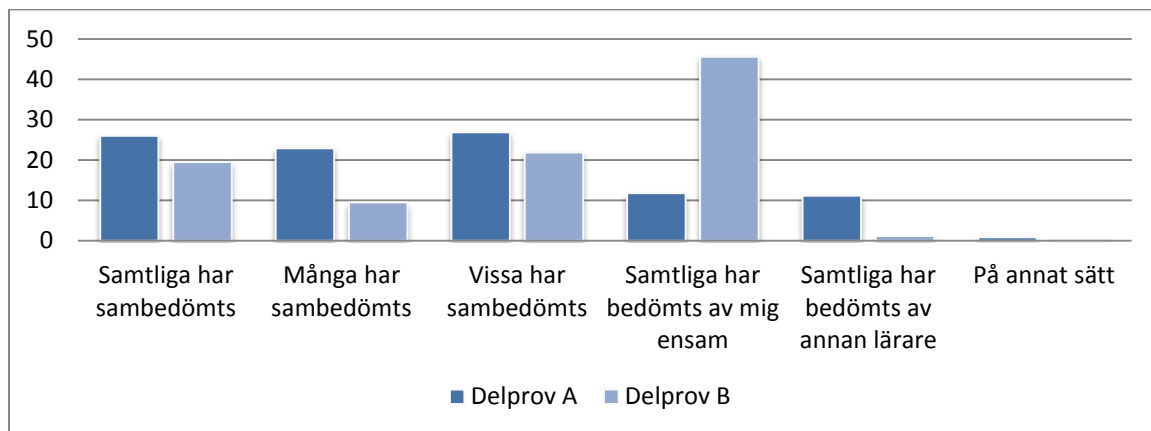
	Stor	Ganska stor	Ganska liten	Liten/Ingen alls
Antal lärare (%)	29,3 %	59,8%	9,8 %	0 %

Andra synpunkter

När lärarna tillfrågas om ytterligare synpunkter på delprov B är det många som menar att 5 minuter är lite kort. Liksom angående delprov A är det många lärare som här tycker att temat var för snävt medan många andra tyckte att det var bra.

Andra aspekter på provet

Sambedömning

Figur 3. Hur har kursprovet bedömts?

Figur 3 visar att delprov A i huvudsak sambedöms men att delprov B oftare bedöms av en ensam lärare. Till exempel har 46 % av lärarna bedömt delprov B helt ensamma, medan endast 12 % har bedömt delprov A helt ensamma. Det är dock ovanligt att hela kursprovet bedöms av annan lärare.

Elever med funktionsnedsättning

En aspekt som lärarna ombeds ta ställning till är hur provet har fungerat för elever med funktionsnedsättning. För 142 av lärarna – 42 % av de som besvarat enkäten – har detta inte varit aktuellt. Av de 192 lärare som gjort anpassningar anser merparten, 90 %, att provet fungerat *bra* eller *ganska bra* för elever med funktionsnedsättning. Drygt 10 % menar att provet i detta avseende fungerat *ganska dåligt* eller *dåligt*. I kommentarerna framhålls särskilt delprov A som svårt för elever med funktionsnedsättningar så som dyslexi. Av svaren att döma är den vanligaste anpassningen att elever med funktionsnedsättning fått förlängd tid. Andra ofta förekommande anpassningar är att elever fått genomföra provet i mindre grupp, fått lyssna på inläsning av texthäftet, fått ta bevakade pauser och/eller skrivit delprov A på dator.

Fuskrisken

I enkäten bedömer lärarna fuskrisken i samband med delprov A och B. Angående delprov A anser en övervägande del av lärarna, 93 %, att risken är *ganska liten*, *liten* eller *obefintlig*. Bara knappt 6 % tror att den är *stor* eller *ganska stor*. Betydligt fler lärare, 32 %, tror dock att risken är *stor* eller *ganska stor* för fusk i samband med delprov B. Några lärare menar att elever skulle kunna skriva anteckningar i texthäftet innan delprov A eller låta någon annan skriva deras talmanus inför delprov B, och att detta är svårt att kontrollera. Många beskriver vad de gör för att minimera riskerna, som till exempel att stänga av internetåtkomsten då eleverna får skriva delprov A på datorn eller att låta eleverna skicka in talmanus via Urkund. I tabell 7 redovisas svaren mer i detalj.

Tabell 7. Hur stor bedömer du att risken för fusk är?

	Stor	Ganska stor	Ganska liten	Liten/Ingen alls
I samband med delprov A	1,2 %	4,4 %	49,4 %	44,1 %
I samband med delprov B	12,1 %	19,8 %	36,7 %	28,9 %

Kursprovets påverkan på lärarna

I enkäten ombeds lärarna reflektera över hur mycket de tror att kursprovet i svenska 3 och svenska som andraspråk 3 påverkar dem, dels gällande deras tolkning av ämnesplanens kunskapskrav, dels gällande deras undervisning. Mer än tre fjärdedelar av lärarna uppger att kursprovet påverkar dessa aspekter i *stor* eller *ganska stor* utsträckning – 80 % i fråga om tolkningen av ämnesplanens kunskapskrav och 83 % i fråga om egen undervisning. I tabell 8 redovisas lärarnas svar på frågan mer detaljerat.

Tabell 8. I vilken utsträckning anser du att kursprovet påverkar din tolkning av ämnesplanens kunskapskrav, samt din egen undervisning?

	Stor	Ganska stor	Ganska liten	Liten/ingen alls
Ämnesplanens kunskapskrav	22,2 %	57,7 %	18,6 %	0,9 %
Egen undervisning	24,9 %	57,7 %	15,7 %	0,9 %

Övriga synpunkter

Under rubriken "Övriga synpunkter" kommer många lärare kommer med förslag och idéer, som central rättning, obligatorisk sambedömning, digitalisering, tidigareläggande och en utveckling mot ett mer formativt syfte. Några lärare uttrycker en önskan om att nationella proven inte ska behöva ta upp så mycket tid eller fokus, eftersom det enligt dem sker på bekostnad av övrigt kursinnehåll. Här framkommer också delade åsikter om huruvida årets tema väckte intresse och engagemang hos eleverna eller inte

Avslutningsvis vill provgruppen betona sin tacksamhet för alla synpunkter och förslag på förändringar som framförts i lärarenkäten. De är till stor hjälp i det fortsatta arbetet med kursproven.